

Корж Євген Михайлович,
*старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
громадської безпеки Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

УПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІГРАФІВ У ПРОВЕДЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ

Важливою складовою частиною державної безпеки будь-якої країни є надійність людського фактору. Вихід України на міжнародний рівень як самостійної, авторитетної та самодостатньої держави зумовив актуальність цієї проблеми як першочергової та неодмінної складової. Сучасні тенденції розвитку політичної і кримінальної ситуації у світі, нагальність вироблення спільної стратегії боротьби з міжнародним тероризмом, велика кількість потенційно небезпечних об'єктів на території, значна розгалуженість та протяжність транспортних магістралей, що зв'язують Україну з іншими державами, вимагають кардинальних, якісно нових, ефективних і термінових заходів з підвищення надійності людського фактору.

Проте останніми роками в Україні спостерігається тривожна тенденція до зниження рівня показників надійності людського фактору. Насамперед, це стосується особового складу силових структур, працівників правоохоронних органів, співробітників та службовців, які мають доступ до державної таємниці, потенційно небезпечних об'єктів, бюджетних коштів.

За даними соціально-психологічних досліджень, серед кандидатів на службу до силових структур віком від 18 до 35 років спостерігається значне зростання кількості осіб з асоціальними тенденціями поведінки, схильних до суїциду, з утилітарною мотивацією на діяльність та таких, що заздалегідь планують зловживання своїм службовим становищем, мають або мали зв'язки з кримінальними структурами та інше. Таким чином, підвищується вірогідність проникнення на службу осіб, які не відповідають сучасним вимогам до надійності людського фактору.

Зазначимо, що традиційним методам психологічної та психофізіологічної діагностики, які використовуються у профвідборі кадрів, бракує достатності та повноти науково-методичного і матеріально-технічного забезпечення. Все це свідчить про виникнення нагальної потреби втручання держави у розробку відповідної законодавчої бази, прийняття організаційних рішень, які дозволять якісно змінити та істотно вдосконалити і стандартизувати процедуру професійного відбору кадрів, моніторингу надійності людського фактору.

Оптимальним, достовірним й об'єктивно найефективнішим напрямом такої діяльності є впровадження в процедуру професійного відбору поліграфних опитувань (поліграфний скринінг), що дозволяють виявляти інформацію про кандидата на службу, яку він з певних причин намагається приховати під час проходження обстеження та вивчення його даних.

Поліграфні опитування - це комплекс спеціальних тестів, технічних засобів, програмного, математичного та інформаційного забезпечення. Взаємодія цього комплексу з обстежуваним дає можливість виявити приховану ним інформацію проти його бажання.

За кордоном, наприклад у США, перевірка надійності людського фактору вирішується шляхом професійного відбору кадрів. Проведення професійного відбору кандидатів здійснюється за схемою: співбесіда, психофізіологічне тестування та спеціальне психофізіологічне дослідження (скринінг).

В Україні професійний відбір кадрів проводиться частково за тією ж схемою, що і в США, але без широкого застосування поліграфних опитувань. Схеми і технології планових та позапланових перевірок особового складу в Україні і США суттєво різняться тим, що в нашій державі вони проводяться нерегулярно і фактично без використання поліграфів, унаслідок чого значно знижується їх ефективність, повнота та достовірність.

Відомо, що поліграфи в СРСР для контролю надійності людського фактору практично не використовувались. Унаслідок цього в Україні нині відсутні:

- законодавча база із застосування поліграфів;
- наукові розробки вітчизняних спеціалістів;

- система підготовки спеціалістів для роботи на них;
- методичні та морально-правові, етичні норми поліграфічних опитувань;
- україномовна професійна лексика.

В обстановці, що склалась, різні відомства змушені вирішувати проблему потреби в поліграфах та спеціалістах самотужки переважно за двома напрямками. Перший - закупівля поліграфів і підготовка спеціалістів за кордоном. У МВС України домінує думка про забезпечення власних потреб у поліграфах та поліграфологах через придбання поліграфів та навчання спеціалістів за кордоном. МВС України вже зробило перші кроки у цьому напрямі.

Другий напрям - розроблення та впровадження у виробництво вітчизняного поліграфа, навчання і підготовка спеціалістів на власній базі.

Грунтуючись на результатах проведеного аналізу розвитку науково-технічної бази розробки складових частин поліграфів можна констатувати, що на сьогодні відсутні:

- науково обґрунтована теоретична база розробки тестів;
- теоретичні основи функціональної взаємодії фізіологічних показників людини з врахуванням психологічного навантаження;
- математичні методи і моделі обрахунків взаємозв'язків емоційної напруги з фізіологічними показниками;
- принципи зміни як у номенклатурі фізіологічних параметрів, що реєструються, так і методів реєстрації;
- концептуальні положення впровадження поліграфів у практику;
- науково обґрунтована концепція методології навчання і стажування.

Таке становище пояснюється відсутністю впливу з боку держави на розроблення виробництва та впровадження у практику поліграфів, що призводить до зайвих витрат бюджетних коштів, знижує якість підготовки фахівців і не стимулює розробників до підвищення науково-технічного рівня поліграфів.